

Ochrona złóż kopalin w zadaniach powiatowej administracji geologicznej

mgr Grażyna Szałamacha

Starostwo Powiatowe w Kutnie

Starostwo Powiatowe w Łęczycy

Starostwo Powiatowe w Łowiczu

W ostatnich kilkunastu latach problem ochrony złóż kopalin jest podnoszony i szeroko dyskutowany w licznych publikacjach, forach naukowych, zawodowych i prawnych oraz organach administracji rządowej. W polityce surowcowej państwa odnosi się on zasadniczo do ochrony **złóż strategicznych dla polskiej gospodarki** i ma na celu stworzenie norm ochrony środowiska oraz pewnej perspektywy dla działalności gospodarczej inwestorów w transparentnym systemie prawnym. Zasadnicze znaczenie mają wymienione w art. 10 ust. 1, 2 ustawy Prawo geologiczne i górnicze **złoża objęte własnością górnictwem**.

Jednakże obowiązujące akty prawne: Prawo geologiczne i górnicze, z dnia 9 czerwca 2011 r. (pgg), Prawo ochrony środowiska, z dnia 27 kwietnia 2001 r. (poś), Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, z dnia 27 marca 2003 r. (upzp), jak również liczne Rozporządzenia odpowiednich ministrów dotyczące sporządzania projektów geologicznych, dokumentacji geologicznej złoża, planów zagospodarowania, kryteriów definiujących złożę, nie odnoszą zasady ochrony złóż jedynie do złóż objętych własnością górnictwem, ale również do **złóż objętych prawem własności nieruchomości gruntowej**, tym samym problem racjonalnej gospodarki i ochrony złóż jest obecny w codziennej praktyce geologa powiatowego.

- ▶ **Art. 125 poś „złoża kopalin podlegają ochronie polegającej na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopalin, w tym kopalin towarzyszących”,** to ogólny zapis ochrony prawnej złóż dedykowany administracji publicznej wszystkich szczebli (w tym organom koncesyjnym) i podmiotom korzystającym ze środowiska.
- ▶ Zasada ochrony złóż kopalin, jako racjonalne gospodarowanie zasobami i kompleksowe wykorzystanie kopalin, została bardziej szczegółowo określona w artykułach pgg i rozporządzeniach wykonawczych, zgodnych z wiedzą geologiczną i górnictwem.
- ▶ Racjonalna gospodarka złożami kopalin podlega również zmiennej w czasie ocenie ekonomicznej, co warunkuje ich eksploatację.

**GEOLOGIA
SAMORZĄDOWA**
GEOLOGIA, GÓRNICTWO, OCHRONA ŚRODOWISKA, PRAWO

**1. WGS 20 CEDZYNA
22 7-9.12. 2022**

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

**GEOLOGIA
SAMORZĄDOWA**
GEOLOGIA, GÓRNICTWO, OCHRONA ŚRODOWISKA, PRAWO

1.WGS 20 CEDZYNA
22 7-9.12. 2022

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

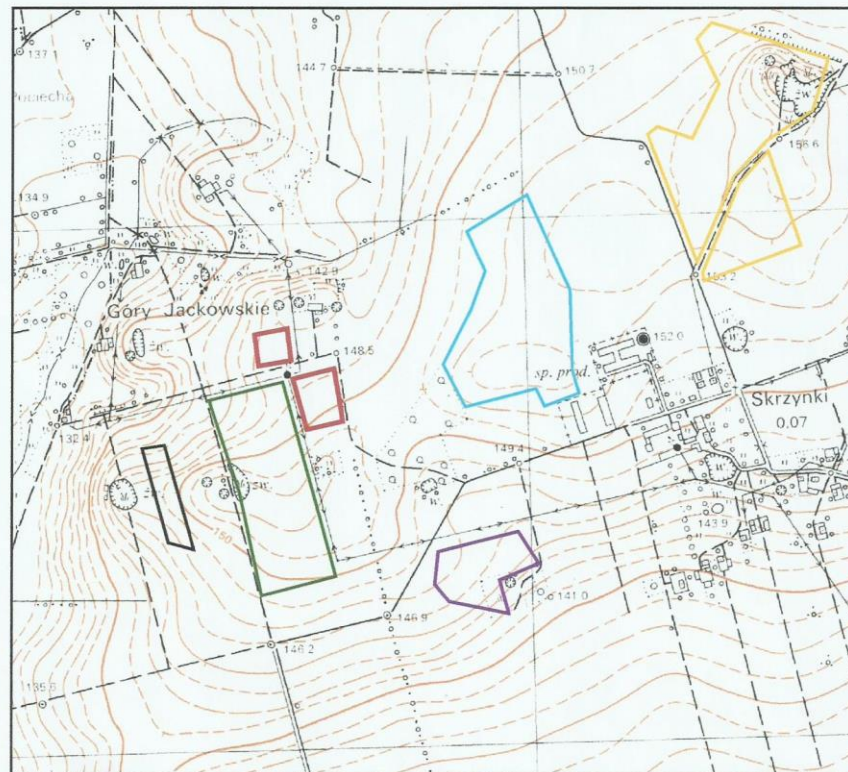
- ▶ **Art. 156, 162 pgg- określa zadania starosty (burmistrza, prezydenta miasta) jako organu administracji geologicznej, który przy pomocy geologa powiatowego, zajmuje się złożami objętymi prawem nieruchomości gruntowej (art. 10 ust. 3 pgg).** Do obowiązków tych należy zatwierdzania projektów robót geologicznych, zatwierdzania dokumentacji geologicznych złóż kopalin, udzielania koncesji na wydobywanie kopalin metodą odkrywkową na obszarze do 2 ha w ilości do 20 000 m³ w roku kalendarzowym i bez użycia środków strzałowych, w koncesji starościńskiej muszą być zapisane (art. 32 pgg) współrzędne granic obszaru i terenu górniczego, przestrzeń zalegania, dla złóż objętych własnością nieruchomości gruntowej przeważnie dotyczy to części złoża, minimalny stopień wykorzystania złoża i konieczność przedsięwzięcia niezbędnych środków w zakresie racjonalnej gospodarki złożem i ochrony środowiska, sposób prowadzenia ruchu zakładu górniczego zgodnie z art. 108 ust. 2 pgg (technologia eksploatacji ograniczająca ujemny wpływ na środowisko) oraz sposób likwidacji zakładu górniczego, uwzględniając art. 129 ust.1 pgg,

następnie nadzorowanie prawidłowego wypełniania warunków określonych w koncesji, zmiany koncesji, przenoszenia i cofanie koncesji (art. 34, 36, 37 pgg), kontrola terminu i wysokości uiszczanych przez przedsiębiorcę opłat eksploatacyjnych, ustalanie opłat dodatkowych w razie eksploatacji kopaliny z rażącym naruszeniem warunków koncesji (czyli właściwa interpretacja sztywnych norm dotyczących przekraczania obszaru górniczego, przyrosty, przybierki, ale też obrywy i spływy mas ziemnych), wydawanie decyzji dotyczących przeklasyfikowania zasobów, jeśli zmiany przekraczają 50% rocznego wydobycia (art. 101 ust. 2 pgg), wydawanie decyzji stwierdzającej wygaśnięcie koncesji i likwidacji zakładu górniczego (art. 39 pgg), czy wreszcie nadzorowanie przeprowadzanej przez przedsiębiorcę rekultywacji gruntów po działalności górniczej, zgodnie z przepisami ustawy pgg, poś i ogril.

- ▶ **Na każdym z tych etapów postępowania administracyjnego na geologa powiatowym spoczywa kontrola nad wykonywaniem przez przedsiębiorcę górniczego w/w obowiązków, zapisanych w ustawie pgg oraz współpraca z innymi organami, nadzorem górniczym, jednostkami samorządu terytorialnego, PIG-PIB, NFOŚiGW.**

Wycinek mapy topograficznej w skali 1:10 000 z lokalizacją złoża Jacków III

- ▶ **Ochrona złóż wynikająca z prawidłowego rozpoznania i udokumentowania złoża**
- ▶ **Ochrona udokumentowanych złóż kopalin**, jeszcze do niedawna zwanymi złożami kopalin pospolitych, obecnie raczej zaliczanych do surowców kluczowych, czyli złoża piasków i żwirów, surowców skalnych oraz surowców ilastych ceramiki budowlanej, **jako nieodnawialnych elementów środowiska naturalnego**, już przy rozpoznaniu wstępnym i udokumentowaniu w kategorii C₁, czyli dopuszczającym 30% błąd oszacowania parametrów jakościowych i ilościowych złoża tj.: stosunku grubości nadkładu do miąższości złoża N/Z, miąższość złoża, występowania przerostów skały płonnej i ilości zasobów, racjonalnym zagospodarowaniu (pola, filary, pasy ochronne, drogi dojazdowe) oraz prawidłowej eksploatacji zasobów, **jest możliwa przez maksymalne wykorzystanie, nierzadko do 85%, zasobów bilansowych, bez naruszania zasady zrównoważonego rozwoju środowiska.**
- ▶ **Problemem dyskusyjnym jest w złożach objętych prawem własności nieruchomości gruntowej możliwość wyznaczenia obszaru górniczego poza udokumentowanymi granicami złoża, co trzeba przemyśleć już na etapie projektowania, by nie uwięzić udokumentowanych zasobów.**

**GEOLOGIA
SAMORZĄDOWA**
GEOLOGIA, GÓRNICTWO, OCHRONA ŚRODOWISKA, PRAWO

1. WGS 20 CEDZYNA
22 7-9.12. 2022

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

- ▶ **Ochrona złóż jako racjonalna (oszczędna) gospodarka i racjonalna eksploatacja.**
- ▶ Dokumentacja geologiczna złoża określająca granice złoża, zasoby, warunki występowania kopaliny i możliwości wydobycia jest podstawowym dokumentem umożliwiającym inwestorowi wystąpienie do starosty z wnioskiem o udzielenie koncesji na eksploatację złoża.
- ▶ W niektórych przypadkach, wówczas gdy jest wymagana, konieczna jest jeszcze decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach, którą należy uzyskać przed koncesją, art. 72 ust. 1 pkt 4 ustawy z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie...
- ▶ Koncesja „starościńska” zawiera obowiązki i opis całokształtu działań przedsiębiorcy górniczego, zgodny z przepisami pgg, mający na celu prawidłową i racjonalną eksploatację danego złoża lub jego części, ruch zakładu górniczego i jego likwidację.
- ▶ Problemem jest „rabunkowe” nadmierne wydobycie, spowodowane aktualnym zapotrzebowaniem inwestycyjne, jest trudne do wyeliminowania, gdy jest np. dokonywane w granicach powierzchni złoża, ale spod lustra wody, a zwłaszcza przy szacunkowych danych corocznych, korygowanych dopiero późniejszymi obmiarami.
- ▶ Zaniechanie złoża przy zmianie koniunktury gospodarczej.

**GEOLOGIA
SAMORZĄDOWA**
GEOLOGIA, GÓRNICTWO, OCHRONA ŚRODOWISKA, PRAWO

1. WGS 20 CEDZYNA
22 7-9.12. 2022

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

- ▶ **Ochrona złóż kopalin w dokumentach planistycznych samorządów.**
- ▶ **Zapis art. 95 ust.1 pgg** brzmiący „, Udokumentowane złoża kopalin...w celu ich ochrony ujawnia się w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz planach zagospodarowania województwa.” Podobnie **art. 72 ust. 1, pkt 1 i 2 poś** nakazuje uwzględnienie w studium uwarunkowań i mpzp obszarów występowania złóż kopalin oraz obecnych i przyszłych potrzeb eksploatacyjnych tych złóż, co powinno zabezpieczyć ten teren z wykluczenia spod eksploatacji. Studium jest aktem określającym kształt ładu przestrzennego gminy, kierunki jego rozwoju. Temu celowi służy doręczanie wójtom, burmistrzom, prezydentom, przez organy administracji geologicznej wydawanych decyzji zatwierdzających dokumentację geologiczną złóż, **art. 94 ust. 1 pkt 1 pgg**, i od tego momentu rozpoczyna się dopuszczalny prawem 2 letni okres na wprowadzenie złóż do studium uwarunkowań.
- ▶ W mpzp powinien być uwzględniony kierunek rekultywacji i ukształtowanie krajobrazu po zakończonej eksploatacji.

- ▶ **Art. 96 pgg** mówiący o wprowadzeniu obszaru udokumentowanych złóż do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin przez wojewodę, metodą zarządzenia zastępczego po upływie 2-letniego terminu bezczynności gminy, pokazuje, że ustawodawca przewidział zaniedbania gmin w tym zakresie. Przewidział również zaniedbania wojewodów i zobowiązał organ wyższego rzędu do zastosowania kary pieniężnej, w terminie do 2 lat od końca roku kalendarzowego, w którym powstał obowiązek wydania zarządzenia zastępczego.
- ▶ Zauważamy, że zapis ten dotyczy wszystkich udokumentowanych złóż kopalin, ma na celu zabezpieczenie tego obszaru i jego otoczenia przed zabudową lub takim wykorzystaniem nieruchomości, który uniemożliwi przyszłą eksploatację, ale najczęściej wnioskodawcy-przyszłemu przedsiębiorcy górniczemu zależy na dokonanie wpisu w jak najkrótszym czasie .
- ▶ **Problemem jest lekceważenie tego obowiązku przez gminy, co prowokuje często nielegalną eksploatację złóża a pozostaje bez żadnych sankcji dla gmin za zaniedbanie wpisu.**
- ▶ **Brakuje zwykle zapisów w mpzp dotyczących likwidacji zakładu górniczego i rekultywacji.**

**GEOLOGIA
SAMORZĄDOWA**
GEOLOGIA, GÓRNICTWO, OCHRONA ŚRODOWISKA, PRAWO

1.WGS 20 CEDZYNA
22 7-9.12. 2022

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

**GEOLOGIA
SAMORZĄDOWA**
GEOLOGIA, GÓRNICTWO, OCHRONA ŚRODOWISKA, PRAWO

1.WGS 20 CEDZYNA
22 7-9.12.2022

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

- ▶ **Ochrona przyrody ożywionej a złoża kopalin.**
- ▶
- ▶ Przedstawione obowiązujące przepisy prawa dotyczące bezpośrednio lub pośrednio konieczności ochrony złóż kopalin, umożliwiające ich aktualną lub przyszłą eksploatację, są niejednokrotnie w konflikcie z przepisami chroniącymi różnorodne formy przyrody ożywionej.
- ▶ W lokalnych przepisach ochrony środowiska np. **„Programy ochrony środowiska gmin” preferowane są elementy przyrody ożywionej, gleby, powietrze** - natomiast złoża kopalin są drugorzędne. Przy zastosowaniu waloryzacji złóż (dobra jakość kopaliny, atrakcyjność górnicza i ekonomiczna) można jasno wskazać, które złoża położone w obszarach prawnie chronionych ze względu na walory środowiskowe czy zabudowę, można przeznaczyć do obecnej lub przyszłej eksploatacji (małokonfliktowe, konfliktowe, bardzo konfliktowe). Konieczne jest pokazanie przemijającego negatywnego charakteru eksploatacji (hałasu, zapylenia, obciążenia dróg) i pozytywnego rezultatu dobrej rekultywacji przez nowe ukształtowanie krajobrazu, wymianę gleb, lasy, nowe siedliska ryb, ptaków i roślin.

**GEOLOGIA
SAMORZĄDOWA**
GEOLOGIA, GÓRNICTWO, OCHRONA ŚRODOWISKA, PRAWO

1.WGS 20 CEDZYNA
22 7-9.12. 2022

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

▶ **Podsumowanie**

- ▶ Ochrona prawna i terytorialna złóż kopalin jest obecnie niewystarczająca, powinna być wzmocniona przez jednoznaczne i spójne przepisy, najlepiej zebrane w jednej ustawie, może upzp, a nie rozproszone w kilku ustawach;
- ▶ Złoża udokumentowane, ujawnione w mpzp powinny być chronione przed takim zagospodarowaniem terenu (zabudowa, inwestycje liniowe), który uniemożliwia ich eksploatację obecnie i w przyszłości;
- ▶ Należy zapobiec niewłaściwej polityce planistycznej gmin, samowoli a nawet bezprawiu, w zakresie ochrony terenu nad złożem i jego otoczeniem, odebrać gminom zbyt szerokie kompetencje w tym zakresie;
- ▶ Wzmocnić rangę opinii geologicznych sporządzanych do mpzp gmin, dotyczących udokumentowanych złóż, terenów okalających i zagospodarowaniu terenu po likwidacji eksploatacji, jako dokumentu wiążącego gminę;
- ▶ Edukować władze gmin i mieszkańców w zakresie całokształtu procesu eksploatacji złóż, w celu zapobiegania konfliktom, objaśniać korzyści gospodarcze wynikające dla lokalnego społeczeństwa i pokazywać możliwości utrzymania równowagi przyrodniczej po zakończeniu eksploatacji.

Dziękuję za uwagę

